

Olağan hukuk kuralları ile olağanüstü hal idaresi

Prof. Dr. Ersan ŞEN - 31.01.2016

Hukuku devleti" ilkesi gereğince, kamu otoritesi tarafından her türlü tasarrufun yürürlükte olan hukuk kurallarına göre gerçekleştirilmesi gerekir.

Bu hususta bir tartışma yoktur. Yazılı hukuk sistemini izleyen Türkiye Cumhuriyeti'nin, başta Anayasa olmak üzere kanunlara göre hareket etmesi gerektiği açıktır. Herkes, Anayasa ve kanunlarla bağlıdır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası; olağan hukuk düzenin kurallarını gösterirken, yaşanma ihtimaline binaen olağanüstü yönetim usullerini de tanımlamıştır. Anayasanın 119 ile 122. maddeleri, olağanüstü yönetim usulleri hakkında temel çerçeveyi çizmiştir.

"Şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzenin ciddi şekilde bozulması sebebiyle olağanüstü hal ilanı" başlıklı Anayasa m.120'ye göre; "Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Milli Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir".

“Olağanüstü hallerle ilgili düzenleme” başlıklı Anayasa m.121/1’e göre; “Anayasanın 119 ve 120 nci maddeleri uyarınca olağanüstü hal ilanına karar verilmesi durumunda, bu karar Resmi Gazetede yayımlanır ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır. Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilir, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her defasında dört ayı geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir”.

Anayasa, birden fazla neden için istisnai ve geçici bir yönetim usulü olan olağanüstü hali öngörmüş ve bunu doğal olarak sıkı şartlara bağlamıştır. Ancak bu şartlar gerçekleştiğinde; Anayasanın amir hükümlerinin gözardı edilmesi, olağanüstü yönetim usulleri uygulanmadığı halde, olağan hukuk düzeninin kurallarının tatbiki sırasında olağanüstü halde başvurulabilecek yöntemlerin tatbikinde birçok hukuki sorun gündeme gelebilir.

Elbette olağanüstü hal veya bunun ileri derecesi olan sıkıyönetim gibi usuller istenmeyen, demokratik hukuk toplumunda başvurulmaması gereken, ancak şartlar oluşup ihtiyaç duyulduğunda da, Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde, olağanüstü halin ilan edilebilir. Bu durumda 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu’nun tatbiki gündeme gelecektir.

Anayasaya göre, şartları gerçekleşse bile olağanüstü hal ilan edilmeyebilir. Olağanüstü halin ilan edilmediği durumda, Olağanüstü Hal Kanunu’nun yürürlüğü şartıyla uygulanabilen yöntemlerin tatbiki mümkün değildir.

Olağanüstü halin ilan edilebileceği bir vaziyette, olağanüstü hal ilan edilmeksizin olağan hukuk düzeninin kuralları ile olağanüstü halin usulleri de tatbik edilemez. Aksi halde, Anayasa m.120 ve 121 ile 2935 sayılı kanun karşısında hukuki sorun yaşanması kaçınılmaz olacaktır. Çünkü olağanüstü hal döneminde bile, her hukuk devleti her tasarrufunu kanuna dayandırmak zorundadır. Yasal dayanağı olmadan veya yasal dayanağı olup da uygulanmadan, kamu otoritesi tarafından yapılan tasarrufların hukukiliğinden ve meşruluğundan bahsedilemez.

Yurdun bir veya birden fazla bölgesinde olağanüstü yönetim usulünün uygulanması ve Türkiye Cumhuriyeti’nde olağan hukuk düzeninin ve demokrasinin askıya alındığı gibi bir izlenimin ortaya koyulup, özellikle uluslararası alanda böyle bir algının oluşmasına sebebiyet verilmesi doğru değildir. Bunu anlayışla karşılamak gerekir. Ancak bu amaçla

hareket ederken, yaygınlaşmış ve ciddiyet kazanmış şiddet hareketlerine karşı önlem alınmasında, bunların durdurulmasında ve bertaraf edilmesinde başvurulacak usullerin de hukuki meşruiyet taşıması gerekir.

Olağanüstü hal ilanının uygulanabileceği bir durumda, bu halin ilan edilmeyip olağan hukuk düzeninin kuralları ile yaygın, sistematik ve ciddi şiddet hareketlerine karşı il ve ilçelerde askerden, yani Türk Silahlı Kuvvetleri'nden destek alınmasının yasal dayanağının olmadığı, özellikle 31.07.2013 tarihinde yürürlüğe giren 6496 sayılı Kanunun 18. maddesi ile değişik 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu'nun "Umumi Vazifeler" başlıklı 35. maddesinin de dayanak olamayacağını, çünkü bu değişiklik, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin vazifesinin yurt dışından gelecek tehdit ve tehlikelerle sınırlandırıldığının, iç düzeni ve barışı bozan tehdit ve tehlikelere karşı Türk Silahlı Kuvvetleri'nden yararlanamayacağını ileri sürüldüğü görülmektedir.

İç Hizmet Kanunu eski m.35'e göre; "Silahlı Kuvvetlerin vazifesi, Türk yurdunu ve Anayasa ile tayin edilmiş olan Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamaktır".

İç Hizmet Kanunu yeni m.35'e göre; "Silahlı Kuvvetlerin vazifesi; yurt dışından gelecek tehdit ve tehlikelere karşı Türk vatanını savunmak, caydırıcılık sağlayacak şekilde askeri gücün muhafazasını ve güçlendirilmesini sağlamak, Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyla yurt dışında verilen görevleri yapmak ve uluslararası barışın sağlanmasına yardımcı olmaktır".

Eski ve yeni m.35'de; Türk Silahlı Kuvvetleri'nin genel, yani temel vazifesi tanımlanmıştır. Eski m.35'in, bizce bu tespit doğru olmamakla birlikte askeri müdahaleyi ve darbeyi meşrulaştırdığından bahisle değiştirildiği bilinmektedir. Yeni m.35'in ise, Ülke içinde yaşanan ciddi güvenlik sorunlarına ve kamu düzeninin somut tehlikeye düşmesi haline karşı yetersiz olduğu ileri sürülmektedir. Çünkü yeni m.35'de Türk Silahlı Kuvvetleri'nin, yalnızca yurtdışından gelecek tehdit ve tehlikelere karşı ve yurtdışında verilen görevleri yerine getirilmesi öngörülmüştür. Bu düşünceye katılmadığımızı, sırf İç Hizmet Kanunu yeni m.35'den hareketle iç güvenlik sorunlarına karşı Türk Silahlı Kuvvetleri'nden yararlanılamayacağı ve bu kapsamda 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun aşağıda zikredilen hükümlerinin gözardı edileceği söylenemez.

211 sayılı İç Hizmet Kanunu'nun değişik 35. maddesinin, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun "Valilerin hukuki durumları, görev ve yetkileri" başlığı altında yer alan m.11/D ile "Kaymakamların hukuki durumları, görev ve yetkileri" üst başlığı altında yer alan m.32/E'nin tatbikini engellemeyeceği açıktır. 5442 sayılı Kanunla, ilde vali ve ilçede kaymakam yönünden özel yetkilerin tanımlandığı ve bu kapsamda olağan hukuk

düzeninde vali ve kaymakamların kamu düzeninin korunması sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetleri'nden yardım isteyebilecekleri öngörülmüştür.

İç Hizmet Kanunu m.35'in özel bir hüküm olduğu söylene de, "Umumi Vazifeler" üst başlığı altında düzenlendiği, 5442 sayılı Kanununun ise valiler ve kaymakamlar yönünden özel bir düzenleme olup, bu Kanunda vali ve kaymakamların görev ve yetkilerinin tanımlandığı, bu görev ve yetkiler arasında vali ve kaymakama, olağanüstü ve ani olaylar karşısında gerektiğinde il ve ilçeye asker çağırmanı sayıldığı, bu nedenle İç Hizmet Kanunu m.35'de yapılan değişikliğin, il ve ilçelerde meydana gelen kamu düzenini ciddi şekilde sarsıcı ve önleyici kolluğun yetersiz kaldığı olaylarda Türk Silahlı Kuvvetleri'nin il ve ilçelerde olayların önlenmesine ve kamu düzeninin sağlanmasına yardımcı olması amacıyla davet edilmesini engelleyeceği söylenemez.

İl İdaresi Kanunu m.11/D'ye göre; "Valiler, ilde çıkabilecek veya çıkan olayların, emrindeki kuvvetlerle önlenmesini mümkün görmedikleri veya önleyemedikleri; aldıkları tedbirlerin bu kuvvetlerle uygulanmasını mümkün görmedikleri veya uygulayamadıkları takdirde, diğer illerin kolluk kuvvetleriyle bu iş için tahsis edilen diğer kuvvetlerden yararlanmak amacıyla, İçişleri Bakanlığından ve gerekirse Jandarma Genel Komutanlığının veya Kara Kuvvetleri Komutanlığının sınır birlikleri dahil olmak üzere en yakın kara, deniz ve hava birlik komutanlığından mümkün olan en hızlı vasıtalar ile müracaat ederek yardım isterler. Bu durumlarda ihtiyaç duyulan kuvvetlerin İçişleri Bakanlığından veya askeri birliklerden veya her iki makamdan talep edilmesi hususu, yardım talebinde bulunan vali tarafından takdir edilir. Valinin yaptığı yardım istemi geciktirilmeksizin yerine getirilir. Acil durumlarda bu istek sonradan yazılı şekle dönüştürölmek kaydıyla sözlü olarak yapılabilir. ..."

İl İdaresi Kanunu m.32/E'ye göre; "Kaymakam, ilçe çevresinde çıkabilecek olayların emrindeki kolluk kuvvetleriyle önlenmesine olanak bulunmayacağı kanısına varır veya ilçe içindeki kolluk kuvvetleriyle önlenemeyecek olağanüstü ve ani olaylar karşısında kalırsa hemen valiye bilgi vererek yardım ister ve en yakın askeri (Kara, Deniz ve Hava) komutanlara da haber verir; Yardıma gelen askeri kuvvet bu kanunun 11/D maddesi uyarınca kendisine verilecek görevi yerine getirir".

Kaynak: Haber7.com

Telefon: +90 (312) 473 84 23

E-Posta: mts@mevzuattakip.com.tr

Adres: Çetin Emeç Bulvarı Hürriyet Cad. No: 2/12 Çankaya ANKARA